

PALLAI PÉTER INTERJÚJA

SZABADOS GYÖRGGYEL

(A beszélgetés 1990. február 11-én hangzott el a BBC magyar nyelvű adásában, a Hangfalfestő című műsorban.

Lejegyezte: Pataki Béla.)

- Január 17-én felkerestem budapesti otthonában Szabados György zeneszerző és rögtönző zongoraművészt, hogy munkásságáról beszéljünk és, hogy egyebek közt feltehessek neki olyan kérdéseket is, amelyeket azok tennének fel, akiket idegenít a zenéje. Most azonban szólaljon meg Szabados György zongorája, s utána ő maga mondja el, hogy mi kívánczik ki belőle, amikor muzsikál...
- Amikor muzsikálok, akkor egy nagy ölelés kívánczik ki belőlem, ami egyúttal egy viszont ölelést is feltételez. Tehát egy ölekezés. Ennek semmi köze valamiféle anyagi élményhez. Ez tisztán szellemi, lelki élmény.
- Tehát igényled a kommunikációt, mert az ölekezés kommunikáció, mégpedig annak is a legintimebb formája.
- Hát magának a világnak a létformája az ölekezés és ebben benne van az is, hogy a zenének mindenkor magában kell hordoznia a világ adott pillanatbeli összes nagy létkérdését és létélményét.
- Dehát ez nem lehet pusztán ölekezés, ebben sok fájdalom, csatározás is kell, hogy legyen, mert azok is sajnos létélmények.
- Hát ha valaki szisztematikusan nem háritja el magától ezeket a dolgokat, amit említettél, akkor természetes, hogy benne van. Itt ahol mi élünk, ahol most a történelemnek egy külön hátere nyílt meg, hogy így mondjam, hosszú időre előre láthatóan krátere ez, amely sokáig fog még működni, s így sok mindent átfog még alakítani. Itt egész egyszerűen jó formán semmi más nincs, mint ezek a kellemetlen élmények.
- Na most, hogyha békésebb korban élnék gondolod, hogy a zenéd megközelíthetőbb lenne, tudnillik arról beszélek, hogy itt a hallgatóság jó részében van egy idegenkedés ettől a zenétől, nyilván hiányolják a hagyományos ritmikát, az úgynevezett szép melódiákat, harmóniát. Nem tudnak hogy hozzányúlni a zenéhez, és azt hiszem egy kicsikét agresszív magatartásba mennek át az első meg nem értés után vagy, az első meg nem érzés után. Intellektuális pozörködésnek vélik, vagy kontárkodásnak, feltűnési viselkedésnek, sokkírozásnak. Hogy kapaszkodjanak meg? Ezek között nemcsak "tapló" fülű ember van, ezek között nagyon sok jó fülű ember van, és jó érzésű ember van. Milyen fogódszkodókat ajánlasz?
- Én nem hiszem, hogy az élet, az életünk az élvezetek sora. Nem hiszem. Az életünk élvezetek sora volt, és még ma is tart ez jó ideje a mi civilizációnkban, amely sajnos egy ilyen attitűddel fogja fel a maga életét, és így is építette ki a maga környezetét. Én nem hiszem, hogy ez éppen lebomló félben van, és ezért van az, hogy gondok és bajok, és nem élvezetes dolgok olyan hihetetlenül csóstitól jönnek a nyakunkra. Ezzel szemben nekünk olyan ébernek és olyan válaszképesnek kell lennünk, hogy ezek ne temessenek minket alá, hanem győzzük tudással, látással, és öltünk magunkra azt a ruhát, a démonoknak azon özönének ruháit, ruházatát, amit ha magunkra veszünk, akkor letudjuk őket birkózni. Ha nem vesszük magunkra, hanem csak élvezni akarjuk az életet, akkor ez nem fog megtörténni és mi fogunk alulra kerülni.
- Tehát másként megközelítve azt amit mondasz ez nem

SZABADOS GYÖRGGY

a kikapcsolódás muzsikája, amit te játszol, ez az élet muzsikája.

- Ez így van. Ma egy nagyon profán világban élünk és a dallamok profanitása nem alkalmas arra, hogy az összes nagy létproblémákat magában hordozva minket fenntartsa, jó karban tartsa lelkünket.
- Nagyon nehéz beleképzelnie a hallgatónak magát, egy különösen olyan hallgatónak, aki talán nem is jazz rajongó, egy free jazz zenész, vagy egy kötetlen rögtönző mentalitásába. Mire figyelsz amikor a többiek játszanak? Mihez próbálsz viszonyulni a játékukban, nyilván nem akkordhoz, nyilván nem hagyományos értelemben vett harmóniákhoz. Mire vagy beállítva, mire állsz leszen?
- Hát kérlek, itt alaprend van az emberben. Ez a mély rend jószerivel magát magyarázza, magát oktatja, és hogyha két olyan ember találkozik, akiben ez eredendően megvan, és ráadásul még bizonyos rendszerekben tájékozottak is, tehát tanult muzsikások, tehát tudják azt, hogy bizonyos dolgoknak milyen megoldásai vannak, és még ebből levonták a sok

gyakorlat és a dolgok fölötti meditáció következtében azokat a konzekvenciákat - az együttműködési konzekvenciákat -, amelyek nélkül nem lehet ezt csinálni, akkor meg fog szólni a zene, amely valójában nem más, mint az ő lelkük...

- Van egy csomó olyan kifejezés hosszabb interjúidban, ahol egy-két lényeges dologról beszélsz, amelyeket nem értene olyasvalaki, akinek semmilyen zenei képzettsége nincs, és lehet, hogy egy nyitott fülű ember. Például a tonalitás. Értelme lenne nagyon röviden meghatározni a hallgató számára, hogy ez mit jelent, mert nagyon sokszor előfordul, hogy kötetlen improvizátorok tonalitásra hivatkoznak, hogy ez a kifejezőjük.

- Igen ez nagyon érdekes és örök gondolat a tonalitás. Mert ha zeneileg vesszük, inkább úgy mondanám, hogy zeneelméletileg, akkor egy meghatározott magasságú hanghoz való viszonyítása a többi hangoknak, amelyen keresztül a zene történik, igen ám, de ez sokkal kozmikusabb jelenség. Nem egyszerűen zeneelméleti jelenség, ez egy kozmikus jelenség. Vagyis az, hogy a dolgok összehangolódtak-e vagy sem. Ebből a szempontból pedig egy zene tonális akkor is, hogyha összhangrendileg pontosan nem tudom meghatározni azt a hangmagasságot, amihez viszonyítom a többi, de érzem, hogy az egész csodálatosan összehangolt. Tehát az, hogy emberek együtt vannak, és egy húron pendülnek az egy tonális szituáció, hogy így mondjam.

- Még egy kifejezést szeretném ha megvilágítanál a hallgatóknak, és ezt is az egyik olvasottinterjúdból vettem, ahol elmondod - és nem is merek már már belebocsátkozni-, illetve az interjuvoló említi az európai műzenét, a magyar népzeneit és a jazzt. Akkor rátérek arra, hogy mennyire fontos számokra a mi zenei anyanyelvünkben, a magyar zenei anyanyelvben a parlando rubato.

- Hát a parlando az azt jelenti, hogy a beszéd ritmikája szerint való lejtés, éneklés. A rubato pedig azt jelenti, hogy szabadon való muzsikálás, adott dolgoknak szabadon való játszása. Ez a kettő voltaképpen egymással nagyon közeli kapcsolatban és egy-gyökerűségben van, és ennek a mélyén húzódik meg, hogy én meghatározhatok zeneileg valamiféle ritmust, valamilyen formát, valamilyen összhangrendet, amit szabálynak tartok, mint bevett szabályt kötelezőnek ismerem meg. A parlando rubato ezt igyekszik kikerülni, igyekszik ez alól finoman kibújni, több-kevesebb szabadsággal. A rubato kevésbé bújik ki, hiszen a rubato egy meglévő dolgot lazán kezel. A parlando az jobban ki tud bújni ez alól, hiszen valójában a beszédünk, a reklamációink meglehetősen érzelmek által meghatározott ritmikájához alkalmazkodik.

Na most a két jelenséggel együtt viszont egy olyan jelenséget tartalmaz, amelynek a mélyén egy szabad érzemény húzódik meg, és az szab meg mindent. De ahhoz, hogy ez szépen és tisztán működjön, ebből zene legyen, ahhoz ezt az érzeményt hihetetlen pontosan és kikristályosodottan kell érezni.

- Merre tart a te zenéd Szabados György?

- Olyan muzsikát hallok magamban minduntalan, és egyre erősebben, amely mind erősebben ölel át mindent úgy, hogy az mindenki számára erőt jelent, és emelő élményt jelent. Szemben azzal, amit akár merre nézünk látunk, hogy minden csak egymással szembe fordul, egymástól eltaszítódik, atomizálódik, elidegenedik, öncélúvá válik, stb. Tehát számomra az egyszólamúság egyre varázslatosabb azzal, hogy ez az egyszólamúság nem tirannikus egyszólamúság, hanem mélységesen humánus, meleg egyszólamúság, amelyben minden árnyaltan jelen van. gy van jelen, hogy nem összetákoltan van jelen, hanem hitelesen van jelen...

ZENEFOLYAMATOK

- SKICC -

A XIX. század európai zenéje alól, mintegy válaszként, robbanásszerűen törtek föl az újkori Európa előtti és alatti zenéretek, zenekultúrák. A lebomló Európa oxigénhiányban szenvedő, fásuló zeneisége lényegében a századforduló óta szembesül a Bartók által is említett zenei őstenger feléje csapódó hullámmozgásaival. A népzene kisugárzása ettől kezdve mind kifejezettebb az európai zenekultúrában. Valójában egy újabb, az eddigi kultúrától különböző, ezidáig visszaszorított mentális erőteljes jelentkezése bolygatott meg évszázados benutságú beidegződéseket. A népzene föl-bukkanásával az archaikus zeneiség szervesége kezd hatni a mindinkább lemerevedő európai zeneművészetre. Képlékeny, többirányú, nehezen formálódó muzsikák jelzik a kor elbizonytalanodását. A szerves zenétől megérintett európai muzsikák fokozatosan megkérdőjelezzik az újkori zeneszerzés hagyományának legtöbb vonását. Tulajdonképpen a kor emberének áthangolása folyik a muzsika által, mialatt ebben a kíméletlen önvizsgálatban nemcsak a hangrendi összefüggések, a ritmika..., de a temperált hangrendszer, annak hangszerei és végül a formateremtő erők is újráfogalmazódnak. A művéség mai végkifejletén, az ősi zenékkal találkozáva újra fölerősödik a közvetlenség és a spontaneitás iránti belső igény. Az improvizáció terjedő gyakorlata világjelenség. A kortárs zenénél növekszik az improvizáció formálta játékelem, mignem egy adott pillanatban a zene egészét szüli ily módon. Ezáltal az érzések közvetlen útján olyan eltemetett zenei rétegek kerülnek felszínre, amelyek idővel egy megújuló kultúra alapillérei lehetnek. Napjaink muzsikusi ebben a billenő közegben, de egy új forma igézetében próbálják megvetni lábukat.

Mindezek tükrében természetes, hogy az eddigi európai zenetörténeten belül is változnak a dolgok, egyes fontosnak hitt zeneszigetek alámerülnek az időben, mások fölemelkednek. A szerves Hagomány széleskörű kibontakozására nem került sor. Ma is civilizációnk peremén él, búvópatakszerűen hol itt, hol ott bukkan föl. Rövid időre muzsikává terebélyesedik, jóllehet egyre izmosabbnak és fölkeszültebbnek hat mégsem sikerül átútnie a hangfalat. Tény az is, hogy ezidáig nem sikerült kellően betölteni, átívelni a konzerválódott Hagomány és korunk közti hatalmas időszakadékot. Ez és a közösség készületlensége mellett még ott lebeg a megválaszolatlan kérdés: születet-e születeső korban teljességet sugalló kultúra (SYMBOL 59 f "Symbol") lehetséges-e ma előkészíteni egy eljövendő, más léptékű korszak belső alapozását?

Részleteiben - talán. A hiány szorítását megszenvedve bizonyosan, de ez ma kevésnek tűnik.

A kritikusok Világzenét emlegetnek. Követendő példának, megfelelő megoldásnak tartják, zenei végcélként hirdetik. Minden zenei áthallás ellenére sem hiszek olyan stratégiai elképzelésekben, amelyek valamiféle különbségeket elmosó, kiegyenlítő világnyelvet feltételeznek. A korjelenség e fölkavert zeneóceán-fenek azonossága és összeerő glóbuszunk emberének éhes érdeklődése a másik kultúrája iránt, de mindezt átmeneti állapotnak tartom. Sokkalta valószínűbb, hogy e mindent mozgásba lendítő óriáshullám elültével, idővel fölerősödni a jellegek belső gravitációi nyomukban a Hagomány sokszínű rajzolatával. A jelenségek, mindig is létező, ezerarcú sajátosságával, amely olyképpen világgzene, ahogy a dióhéjban benne van az egész fa.

B.Z.(1991.)